

канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М.Драгоманова. – К., 1998. – 248л. – Бібліогр.: л. 181-108.

4. **Омеляненко В.Л.** Теорія і методика виховання [Текст] : Навч. посібник / В. Л. Омеляненко, А. І. Кузьмінський. – К.: "Знання", 2008. – 415 с.

5. *Освітні технології: Навч.-метод. посіб.* / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

6. **Петрушин В.И.** Музыкальная психология: Учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический Проект; Трикста, 2008. – 400 с. – (Gaudeamus)

7. **Ризоль Н.И.** Очерки о работе в ансамбле баянистов / Н.И.Ризоль. – М.: Сов. композитор, 1986. – 224 с.

8. **Сухомлинський В. О.** Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // В. О. Сухомлинський. Вибрані твори: [у 5 т.]. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 1 – С. 54-206

УДК 378.011.3–051:75:005.336.2

**Н.І. Ніколайчук**

### **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ФАХОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

*В статтє раскрыты теоретические аспекты формирования профессиональных качеств будущего учителя изобразительного искусства в системе непрерывного образования.*

**Ключевые слова:** компетентность, профессиональные качества, педагогическое мастерство, непрерывное образование.

*In the article the theoretical aspects of the formation of the professional qualities of a future art teacher in continuing education.*

**Keywords:** competence, professional skills, teaching skills, lifelong learning.

Пошук нових шляхів удосконалення змісту та форм процесу навчання у системі підготовки майбутніх вчителів є предметом багатьох педагогічних досліджень. Проблема підготовки педагогічних кадрів всебічно висвітлюється у науково-методичних працях, але незважаючи на значну кількість досліджень, педагогічні аспекти формування професійних умінь студентів художньо-педагогічних спеціальностей на основі впровадження інноваційних методів та технологій в системі безперервної освіти вивчені недостатньо. З огляду на сучасні тенденції розвитку мистецької освіти, актуальним залишається подальший пошук ефективних засобів розвитку професійних якостей та творчих здібностей майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Важливим аспектом цієї проблеми стає підготовка в системі безперервної освіти професійних кадрів нового типу, а саме висококваліфікованих професіоналів з сучасним креативним, творчим типом мислення, з високим рівнем культури, духовності, соціальної активності. Досягнення цього можливе через нові форми та методи навчання і спілкування, створення ситуацій вільного вибору.

Аналіз стану фахової підготовки вчителів образотворчого мистецтва в системі безперервної освіти дозволив виявити ряд суперечностей, які мають місце у процесі формування професійно-фахових якостей, а саме: між необхідністю розвитку творчих здібностей учня та рівнем підготовки до такої діяльності вчителя; між потребами сучасного суспільства у розвитку творчої особистості вчителя образотворчого мистецтва та технологією підготовки фахівця у системі безперервної освіти.

Актуальність, теоретичне та практичне значення окресленої проблеми в системі безперервної освіти, її теоретична та методична розробленість, а також потреби сьогодення обумовили потребу дослідження.

Теоретичні засади фахової підготовки педагогів-художників, за умов нерозривності професійного та соціального компонента у вивченні навчальних предметів у системі безперервної освіти, спираються на концепцію М. І. Чембержі [10].

Аналіз наукових досліджень та публікацій показав, що для формування професійно-фахових якостей вчителя образотворчого мистецтва система безперервної освіти має бути зорієнтована на активний пошук інноваційних форм, методів, які сприяють не лише навчанню художньо відображати дійсність, а й формуванню відповідати запитам сучасного стану розвитку суспільства. В даному контексті вагомим значення набуває саме система безперервного навчання, засобами якого вирішується питання забезпечення студентів професійними знаннями і навичками відповідно до потреб сучасного суспільства.

Зазначимо, що проблема безперервної освіти є надзвичайно актуальною і вже здобула суспільне визначення. Її теоретичні засади в цілому починають отримувати наукове висвітлення та узагальнення, однак практика діяльності інноваційних мистецьких навчальних закладів потребує посиленої уваги. У мистецькій освіті, для якої безперервність є цілком природним способом функціонування, запровадження сучасних підходів здійснюється різними шляхами. У річищі плідних традицій і новацій виникають ті чи інші освітні моделі. Одна з них, ґрунтується на цілком оригінальній концепції, яку розробив академік М. І. Чемберджи і втілюється у Київській дитячій Академії мистецтв. Цей професійний мистецький навчальний заклад, створює відповідні оптимальні умови для ефективного розвитку потенційних можливостей студента за системою безперервної освіти від початкової, середньої школи до кваліфікаційного рівня «бакалавр». На думку автора концепції така система дозволяє більш об'ємно і практично щоденно спостерігати розвиток, бачити, як досягнення, так і вади, і всім наявним інструментарієм вчасно коригувати цей неповторний шлях“[9].

На розвиток творчих здібностей особистості спрямована вся система навчання й виховання в школі, однак особливо важливу роль у цьому процесі відіграють художньо-естетичні дисципліни, зокрема образотворче мистецтво „з притаманними йому можливостями формувати свідомість і підсвідомість, інтелектуальну, емоційно-почуттєву та вольову сфери, моральне і навіть фізичне здоров'я людини” [4]. Світоглядно-формувальний вплив засобів професійної фахової підготовки на особистість реалізується насамперед у навчально-виховному процесі. Саме в перебігу систематичного викладання таких предметів як живопис, рисунок, композиція, історія мистецтва (предметів художньо-естетичного циклу), вчитель має змогу не тільки організувати засвоєння учнями знань і вмінь з мистецтва, а й цілеспрямовано виявляти могутній виховний потенціал художніх цінностей ” [4].

Професійно важливі якості майбутнього фахівця - це ті його індивідуальні особливості, які сприяють формуванню у людини позитивного ставлення до своєї професії і людей, з якими вона працює, прагнення до особистісного зростання та професійного вдосконалення.

Термін «професійно-фахові якості» трактується в науковій літературі неоднозначно. Оскільки успішність діяльності фахівця визначається не тільки рівнем професійних знань, умінь і навичок, а й ступенем сформованості його професійно-особистісних якостей (ними називаються ті якості особистості, які «покликані забезпечити її успішний трудовий старт і високі виробничі показники») [8].

Професійно-фахові якості формуються в ході навчально-виховного процесу під впливом зовнішніх умов, які можуть прискорити цей процес і зробити його більш успішним. Незалежно від фаху і характеру майбутньої професійної навчальної діяльності, будь-який спеціаліст-початківець повинен мати фундаментальні знання, професійні вміння та навички. Важливого значення у їх здобуванні має досвід творчої, дослідницької та самостійної діяльності, що дозволяє майбутньому фахівцю визначити свою позицію з того чи іншого професійного питання, проблеми.

Професійно-фаховими якостями вважаються ті, які пред'являються сучасним суспільством до фахівців певної професії. Так, для вчителя образотворчого мистецтва це

схильність до педагогічної діяльності, професійна освідченість, творчий підхід до власної роботи, розвинене просторове і композиційне мислення, композиційне мислення, вміння орієнтуватися в художніх техніках, використовувати можливості сучасної комп'ютерної техніки, готовність до постійного самовдосконалення.

Ряд науковців [4;5] розглядають професійно-фахові якості в контексті «компетентності і педагогічної майстерності». Так, за визначенням В.Буряка, педагогічна майстерність визначається ступенем цілісності буття і самореалізацією в професії, є підсумком професійного розвитку людини, досягнення нею професійної якості. Узагальнююча риса педагогічної майстерності – усвідомлення механізмів успішності своєї праці, стрижня професії, механізмів і меж власної діяльності, здатність визначати і вирішувати (у межах власної компетентності) професійні завдання різного рівня складності – від прикладних до методичних [5]. Все це дає можливість передати свою майстерність іншій людині, що забезпечує відтворення професійних дій іншими. Педагогічна майстерність починається з формування людиною своєї індивідуальності.

У зв'язку з цим нагальною потребою стає необхідність підготовки нової генерації вчителів та розробки комплексу теоретичних й методичних основ цього процесу. Професійно-фахові якості розкриваються особистісною установкою, яка є змістовно визначеним початком професійної діяльності. Ця установка поєднується з вільним володінням тією чи іншою предметною сферою, дає можливість повноцінної навчально-виховної взаємодії. Крім того, це оволодіння специфічними технологіями, що дає змогу продуктивно здійснювати виховання, навчання та інші види педагогічної діяльності й отримувати стійкі позитивні результати.

В сучасних умовах ефективними є іноваційні методи в педагогічній освіті та „інтерпретаційні” методи в мистецтві. Їх гармонійний синтез, на нашу думку, є міцним підґрунтям підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах безперервної освіти.

Використання цих методів відкриває можливості для запровадження національної мистецької освіти завдяки переходу до технологічної побудови педагогічного процесу, яка на основі врахування індивідуальних особливостей та пізнавальних можливостей особистості максимально забезпечує високий інтелектуальний і художній рівень кожного студента.

Результати їх застосування дозволили виявити такі закономірності:

- формування фахових знань вчителя образотворчого мистецтва здійснюється в процесі художньо-педагогічної освіти і є невід'ємною складовою технології його фахової підготовки;

- пріоритетним завданням вищого навчального закладу є становлення фахівця як особистості і як суб'єкта діяльності (професіонала). Саме такий підхід до проблеми диктує створення моделі формування фахових знань;

- психолого-педагогічні розробки у напрямку вирішення проблем фахової підготовки свідчать про доцільність та перспективність застосування технології формування фахових знань вчителя образотворчого мистецтва.

На основі цих положень фахова підготовка вчителя образотворчого мистецтва передбачає:

- формування художньо-педагогічних інтересів;

- розвиток інтелектуальних і творчих здібностей майбутнього учителя образотворчого мистецтва;

- формування фахового композиційного мислення [7].

Названі аспекти можуть вважатися базовими для студентів і достатніми, аби на їх основі були сформовані фахові знання. Показники рівня розвитку окремих компонентів відображаються через систему параметрів, кожен з яких є своєрідною вимогою конкретного нормативу.

В цей процес включаються і стати об'єктом наукового переосмислення та експериментального дослідження знання з фахових дисциплін, які засвоює майбутній

вчитель образотворчого мистецтва, як знання, а також знання, що формують його естетичну культуру.

Аналіз педагогічних спостережень за навчальним процесом у Київській дитячій Академії мистецтв дозволив з'ясувати фактичні умови формування професійно-педагогічних знань, дійсний стан сформованості фахових знань студентів в системі безперервної освіти, їх готовності до майбутньої педагогічної діяльності в загальноосвітніх закладах і визначити ефективність дослідно-експериментальної роботи;

Методи опитування, анкетування, бесіди дозволили отримати інформацію у студентів і викладачів щодо визначення реальних факторів, що впливають на формування фахових знань майбутніх художників-педагогів у процесі навчання і пропозиції для удосконалення запропонованої технології;

Методи оцінювання (самооцінка та експертна оцінка) дозволили вивчити особливості формування фахових знань у студентів і рівень їх сформованості на основі власної самооцінки, а також викладачів і методистів під час педагогічної практики.

Художньо-педагогічна діяльність розвивається таким чином, що її елементи вимагають від особистості дедалі більшої активності. Від активності у художньо-педагогічній діяльності залежить формування естетичних інтересів. Інтегральна інтелектуальна активність особистості свідчить про те, що студент не лише засвоїв матеріал, а у нього виникла потреба у постійному бажанні поповнювати свої фахові знання для плідного їх використання в художньо-педагогічній діяльності. Тому спрямованість визначає загальне домінуюче ставлення до діяльності, позитивну мотивацію, а не приватні спонукання, тобто певну систему поглядів, інтересів, ідеалів. Інтелектуальна активність на рівні спрямованості особистості означає глибоку переконаність студента в необхідності всебічного пізнання, а її вищий рівень має перетворювальний характер. При цьому в творчій діяльності перетворюється не тільки об'єкт, на який вона спрямована, але і суб'єкт діяльності.

Закономірності фахової діяльності вчителя образотворчого мистецтва вимагають його готовності до набуття фахових знань відповідного змісту, та їх закріплення в умовах педпрактики. Разом з тим, у засвоєнні знань ключова роль належить розумінню. Знання, які розумієш, легше засвоюються і запам'ятовуються. Процес розуміння здійснюється на основі різних розумових операцій: аналізу, зіставлення даних, порівняння, комбінування тощо. При цьому відбувається перехід від сприймання до абстрактного мислення – засвоєння теоретичних знань.

Підкреслимо, що формування професіоналізму в педагогічній діяльності є однією з найважливіших проблем, яка порушується у системі безперервної освіти. Професіоналізм поєднується з кар'єрним успіхом людини та характеризується наступними якостями: прогностичними вміннями, комунікативними навичками, освіченістю, системністю та аналітичністю мислення, постійним самоконтролем, діловою активністю, протистоянням кризовим ситуаціям, прагненням до постійного самовдосконалення. Відзначаються також інформованість, досвід, професійні знання, педагогічна культура, усвідомлення мети фахової діяльності, інтерес до неї. Професіоналізм не є вродженою якістю або здібністю людини. Його потрібно формувати протягом життя. Вузкопрофесійних знань, умінь, навичок недостатньо для опанування фаховою майстерністю. Запорукою успіху є творче ставлення до своєї справи, вміння втілити власну оригінальну концепцію в життя. Становлення такого фахівця є нескінченим процесом його розвитку, як в особистому, так і в професійному житті. На основі цих положень визначемо психологічні чинники формування професійно-фахових якостей, а саме:

– змістовий (спрямований на забезпечення системного, концептуального, різнобічного художньо-професійного розвитку вчителя);

– організаційний (спрямований на ефективне, стабільне й перспективне формування педагогічної майстерності, реалізацію педагогічного досвіду);

– собистісний (виявляється в урахуванні специфічних потреб особистості щодо художньо-професійного розвитку, які можуть бути забезпечені в процесі самовиховання та в системі навчально-виховної діяльності);

– науковий (виявляється у важливому розгляді умов формування даного утворення для розвитку теорії і методики виховання) [4;5].

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що формування професійних якостей вчителя образотворчого мистецтва в системі безперервної освіти відкриває нові шляхи до формування фахівця інноваційного типу, здатного стати суб'єктом професійної життєдіяльності. Проаналізовано психолого-педагогічними факторами, що впливають на цей процес.

### **Література**

1. **Гриценко Л.** Впровадження сучасних педагогічних технологій у системі вищої освіти /Лариса Гриценко// Імідж сучасного педагога. – 2006. - №8 – с.21-23.
2. **Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті – К:** “Шкільний світ”, 2001. – 16 с.
3. **Алексюк А.М.** Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія. Підручник для студентів, аспірантів. К.: Либідь, 1998. 500 с.
4. **Артюхова, О. В.** Мистецтво як джерело формування художнього світогляду особистості [Текст] / О. В. Артюхова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2005. – № 10. Спеціальний випуск : Художньо-педагогічна освіта XXI ст.: Теорія та методи, технології / редкол. : В. К. Буряк (гол. ред.) та ін. – С. 22-30.
5. **Буряк В.** Розвиток професійно-педагогічних якостей у системі безперервної освіти [Текст] / В. Буряк // Вища школа. – 2005. – № 2. – С. 50-57.
6. **Зязюн І.А.** Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу. – К.: Рідна школа, 2000. № 8. С. 9-10.
7. **Каленюк О.М.** Активність студентів в художньо-творчій діяльності //Наукові записки ТДПУ. Серія: Педагогіка. – 2004. № 3. С. 47-50.
8. **Крылова Н. Б.** Формирование культуры будущего специалиста: Метод. пособие. М.: Висш. шк., 1990. с. 10.
9. **Чембержі М.** Наближення до високих істин:Статті та інтерв'ю / Вст. слово В. Бітаєва. Упоряд. М. Ржевської. – К.: Міленіум, 2004.С. 175-180.

УДК 374.134:792.8

**О. М. Пархоменко**

## **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ БАЛЕТМЕЙСТЕРСЬКИХ УМІНЬ ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

*В статтє раскрыты педагогические условия, которые являются существенными для формирования балетмейстерских умений будущего педагога-хореографа в процессе профессиональной подготовки.*

**Ключевые слова:** педагогические условия, балетмейстерские умение, педагог-хореограф, хореографическое искусство.

*In the article the pedagogical conditions that are essential for the formation of the choreography skills of the future teacher-choreographer in training.*

**Keywords:** pedagogical conditions, choreography skills, teacher, choreographer, choreography.

Професійна підготовка майбутнього балетмейстера – процес складний, тривалий і багатовекторний. Він повинен охоплювати викладання хореографічних предметів у поєднанні з різнобічною мистецькою підготовкою і бути скерованим на її удосконалення згідно вимог суспільства. Створення необхідних педагогічних умов значною мірою підвищує